

ŞİDDETİN İKTİDARI, İKTİDARIN ŞİDDETİ: ÇOCUK ŞİDDETİNİN HAYVAN ZULMÜ OLARAK BAZI HİKÂYELERDEKİ YANSIMALARI

The Power of Violence, The Violence of Power:
Reflections of Child Violence as Animal Cruelty in Some Stories

İlayda ENGİN

Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı
Anabilim Dalı, Yüksek Lisans
ilaydaengin1@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3290-4026

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Gönderim Tarihi

05/07/2021

Makale Kabul Tarihi

03/10/2021

Öz

İnsanlar çocukluğu genelde saflık ve masumiyetin temsili olarak algılar. Bu bakışa göre bozulma yetişkinlikle başlar ve çocuklar yetişkinliğin kötülüklerine henüz bulaşmamış iyilik timsalleridir. Fakat çocukluk bu denli masum mudur? Kötülüğün açığa çıkması için illa bir çevre etkisi mi gerekir yoksa kötülük doğuştan insanın içinde midir? İnsanlığın her hâlini inceleyen edebiyata baktığımızda bunların örneklerine rastlayabiliriz. Her ne kadar çocukların saf ve masum imajı çoğu eserde kendine yer bulsa da bazı eserlerde bunun aksini sergileyen çocuk karakterlere de rastlarız. Şiddetin henüz çocukluktan itibaren başladığını gösteren bu hikâyelerde ise çocukların şiddet uyguladığı gruplardan biri olarak hayvanlar göze çarpar. Çocukların şiddet nesnelere genellikle toplum hiyerarşisinde kendinden daha altta yer alan hayvanlardır. Bu çalışmada da Ömer Seyfettin'in "İlk Cinayet", Orhan Kemal'in "Köpek Yavrusu" ve Mine Söğüt'ün "Naz Neden Derine Gömmemiş Kediye?" hikâyeleri üzerinden örneklerle Türkçe hikâyelerde çocuk şiddetinin hayvan zulmü üzerinden yansımaları ve bu yansımaların ortak göstereni olan şiddet ve iktidar ilişkisi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Hayvan, Şiddet, İktidar

Abstract

People often perceive childhood as a representation of purity and innocence. According to this view, deterioration begins with adulthood, and children are examples of goodness who have not yet been infected with the evils of adulthood. But is childhood really that innocent? Is an environmental effect required for evil to emerge, or is evil inherent in man? When we look at the literature that examines every state of humanity, we can come across these examples. Although children's pure and innocent image continues in most works, we also encounter child characters who exhibit the opposite. In these stories, which show that violence has started from childhood, animals stand out as the group in which children commit violence. In this work, Ömer Seyfettin's "İlk Cinayet," Orhan Kemal's "Köpek Yavrusu," and Mine Söğüt's "Naz Neden Derine Gömmemiş Kediye?" The reflections of child violence on animal cruelty in Turkish stories and the relationship between violence and power, the common signifier of these reflections, will be examined.

Keywords: Child, Animal, Violence, Power

Giriş

Çocukluk deyince aklımıza bebeklikten yetişkinliğe geçerken yaşanan biyolojik bir süreç gelse de çocukluğun tanımı bundan çok daha fazlasını kapsar. İnsan yaşantısının büyük bir kısmını oluşturan bu zaman dilimi yalnızca rakamlarla belirtilen bir yaş aralığı olarak kalmaz; aynı zamanda psikolojik, sosyolojik, tarihi ve hatta politik birtakım olgulara da ev sahipliği yapar, çünkü insanın sadece biyolojik bir canlı olarak ele alınamaması gibi çocukluk da bundan ibaret değildir. Çocuk, sabit kalan bir kavram olmaktan öte inanca, zamana ve içinde bulunduğu topluma göre değişen bir varlıktır. İlk günaha inanan Hristiyanlıkta çocuk her insan gibi doğuştan günahkârdır. İslam'da ise çocukluk insanın en masum ve günahsız hâlidir. Orta Çağ'da çocuk, minyatür bir yetişkindir; modern zamanda ise çocukluğun yaş aralığı bir hayli genişlemiştir. Avrupa'da çocuk olmakla Ortadoğu'da çocuk olmak elbette aynı şekilde değerlendirilemez. Dolayısıyla tek bir çocukluk algısından ve tezahüründen bahsedebilmek mümkün değildir. Edebiyattaki çocuk tasvirlerine baktığımızda da bu durumun, gerçek hayattaki yansımalarından pek de farklı olmadığını görürüz. Yazıldığı döneme ve yere göre değişen çocuk imgeleri çeşitlilik gösterir. Bu çeşitlilik gösteren imgelerin arasında en fazla göz ardı edilenlerden biri de *kötü çocuk imgesidir*. Bilhassa modern zamanla birlikte edebiyatta kendilerine yer bulan kötü çocuk karakterlerinin durumunu ele almak insanların çocuk algısındaki değişimleri ve dönüşümleri

incelemek, çocuğun şiddetle ilişkisine yakından bakmak ve böylece şiddetin ardındaki nedenleri irdelemek açısından anlamlıdır. Her şiddetin temelinde yer alan güç ve iktidar ilişkisi özne çocuk olduğunda da benzer bir çerçeve çizer ve şiddeti uygulayan kişi kendinden daha güçsüz olarak gördüğü, iktidar alanı kurabileceği bir hedef seçer. Çocuk öznede ise bu hedef genellikle hayvanlardır. Türk hikâyeciliğinde de benzer örneklere rastlarız. Çocuk şiddetinin hayvanlar üzerinden gösterildiği bu hikâyelerde çocuklar ve hayvanlar arasında bir güç ve iktidar ilişkisi yatar.

Çocukluğun Tarihi: Edebiyatta İdeal Çocuğun İnşası

Güven Gürkan Öztan, *Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası* isimli eserinde çocukluğun keşfinin (inşasının) modernitenin bir getirisi olduğunu söyler. (Öztan, 2011, s. 3) Her ne kadar çocuklar bir anda modern zamanla birlikte ortaya çıkmış olmasalar da modernite öncesinde bugünkünden oldukça farklı bir çocukluk algısı gözlemlenir. Bu dönemde çocukluk ayrı bir gelişim kategorisi olarak ele alınmak yerine henüz bedensel büyümeyi tam anlamıyla gerçekleştirememiş yetişkinler olarak görülür. Hâlihazırda erişkin sayılma yaşı günümüzün epey gerisinde olan modern öncesi zamanda, günümüz anlamıyla çocukluk henüz keşfedilmemiş ya da Öztan’ın kullanmayı tercih ettiği tabirle “inşa edilmemiştir”. Tarihsel süreç içinde radikal değişimler gösteren bu çocukluk algısı çocuğun edebiyat sahasındaki görünümünde meydana gelen değişimleri de zaruri kılar. Çocuğun ayrı bir birey, hatta çocuk olarak bile sayılmadığı modern öncesinde -özellikle de orta çağ yapıtlarında- çocuk karakter görmek oldukça güçtür. “(...) mevcut edebi eserlerde karşılaşılan çocuklara biçilen başlıca rol ise çoğunlukla büyümeden ölmektir.” (Tuckman, 1978, s. 50)

Dolayısıyla edebiyatta gerçek anlamda çocuklara ve çocukluğa rastlanması ancak çocuk öznenin kabullenilmesiyle yani moderniteyle mümkün olabilmiştir. Osmanlı’da ise bu dönüşüm ilk olarak Tanzimat dönemi eserlerinde gözlemlenir. Tanzimat eserlerine kadar Osmanlı edebiyatında çocuğun özel bir yeri yoktur. (Öztan, 2011, s. 34) Özel bir yeri olmayan çocuk karakterlerin edebiyattaki görünümüne bakmak da pek olası değildir. Moderniteyle birlikte oluşan dönüşümünde ise çocuk artık geleceği şekillendirme aracı olarak kullanılır ve ideolojilerin yansıtılmasında aktif rol oynamaya başlar. Burada çocuklukla ilgili iki fikir vardır: Birincisi insan doğuştan kötü değildir, iyiliğe yatkındır. Kötülük sonradan öğrenilir. Bundan dolayı da çocuklar her zaman masumdur. İkincisi ise çocuk zayıf ve cahil bir varlıktır. Bu yüzden de eğitilmesi zorunludur. (Ariès, 1962, s. 329) Tanzimat ve sonrasında Türkçe edebiyatta da çocukluk buna uygun olarak ele alınır ve edebiyat çocuğun eğitilmesi, şekillendirilmesi için bir araç olarak kullanılır. “Tanzimat ile Osmanlı düşünce yaşamına girmeye başlayan modern çocukluk, Balkan Savaşları sonrasında Türklüğü ve vatani kurtaracak ‘minik askerler’ ve ‘müstakbel eşler/anneler’ olarak milliyetçi-militarist perspektiften bir kez daha inşa edilmek istenmiştir.” (Öztan, 2011, s. 56) Bu dönem ve sonrasında çocuklara hitap eden ya da çocuk karakterleri barındıran edebi eserler de buna uygun olarak biçimlenir ve milliyetçilik hissinin uyandırılışının daha çocukluktan başlanması gerektiğinin mesajlarını içerir. Örneğin Ömer Seyfettin’in “Primo Türk Çocuğu” hikâyesinde Türklerden nefret eden İtalyan bir anne ve Batı hayranı bir babanın çocuğu olan Primo, Trablusgarp’ın işgaliyle birlikte Türk olduğunun farkına vararak milli bilince kavuşur. (Ömer Seyfettin, 2005) Çocuğa ve edebiyatın kullanımına yönelik bu bakış cumhuriyet ve sonrasında da benzer şekilde cumhuriyet ilkelerini benimsetme üzerinden devam eder.

İdeal Çocuktan Kötü Çocuğa: Türkçe Hikâyede Şeytani Çocuk İmajı

Edebiyattaki çocukluğun ilk yansımaları çocuk karakterlerin çeşitlenmesinde de ilk adımdır. Başlangıççı ideoloji inşasına dayansa da farklı varyasyonlar ve görünümlemler günümüze kadar ulaşır. Bu görünümlemlerden biri de *şeytani çocuk imgesidir*. Çocukluğun kötücüllüğünü yansıtan bu görünümde çocuk çoğunlukla alışkın olunan masum imajının dışına çıkar. Ümit Bademkırın’ın

deyimiyle “Modernizmin yarattığı ve sürdürdüğü bu ortam beraberinde ‘kötülüğün sıradanlığı’ nı getirmiştir.” (Bademkiran, 2018, s. 285) ve bu sıradanlık yalnızca yetişkinliğe sirayet etmekle kalmaz. Bu kötülüğe bakıştaki sıradanlaşma ve sıklaşma çocuk karakterlerde de benzer şekilde ilerler. Kötü, şeytani, şiddet eğilimli çocuk imajı Birinci Dünya Savaşı ve bilhassa da İkinci Dünya Savaşı sonrasında iyice görünür olmaya başlar. Savaşların yarattığı sıkıntılar insanı ruhani bunalıma sürüklerken, insanın kötülüğünün tavan yaptığı ve insanlığa dair umutların azaldığı bu dönemde her şey gibi çocukluğun da kötü ve karanlık yönlerine bakılmaya başlanır. Edebiyat da insanlıkla birlikte karamsarlaşmaya ve kötüye odaklanmaya başlar.

Özellikle çocuğun kötülüğünün açıkça gösterildiği ve ortaya konduğu kült eserler İkinci Dünya Savaşı'nın ardından başlayan ve uzun bir süre devam eden Soğuk Savaş döneminde verilmeye başlanır. Bombalar patlamış, şehirler yıkılmış, insanlar soykırıma uğramış ve buna rağmen devletlerin ve insanlığın nefreti ve kötülüğü son bulmamıştır. Sosyal hayattaki umutsuz atmosfer edebiyata da yansır. Bu dönemde insanın eğitilerek daha iyi olabileceği düşüncesi kısmen rafa kaldırılmıştır. Artık hep masum görünen çocuklar bile masum değildir. Batı'da bu eserlerin en bilinen örneklerinden biri Nobel ödüllü yazar William Golding tarafından 1954'te yazılmış olan *Sineklerin Tanrısı*'dir. Romanda çocukların ne kadar korkunç kararlar alabileceğini ve toplumdan uzaklaşınca iyice alevlenen şiddet eğilimlerini görürüz. Golding böyle bir konuyu işleyen ve Nobel alacak kadar geniş çaplı bir kitleye ulaşan belki de ilk kişidir. Batı'da çocuğa bakış bu şekilde değişirken Doğu'da da durum farklı değildir. Golding'in Japonya'daki çağdaşı Yukio Mishima da *Sineklerin Tanrısı*'nın yayınlanmasından dokuz sene sonra *Denizi Yitiren Denizci* isimli romanını yayımlar. Bu, Batılı örneğinin bile kötücüllük sınırlarını aşan bir eserdir. Çocuk karakterler bu defa toplumdan uzak olmanın etkisiyle değil salt kötülük hissiyle motive olarak şiddet göstermeye başlar. Öğretmenlere, babalara ve bunlar üzerinden tüm yetişkin iktidarına bir başkaldırıdır bu. Roman ilerledikçe şiddet dozu da artarak devam eder. Çocukların çete olarak başladıkları yolculuk bir kediye ve en sonunda da bir yetişkini zalimce ve soğukkanlılıkla öldürmelerine kadar uzanır.

Doğu'da ve Batı'da bu gibi örnekler görülürken Türkçe edebiyatta durum nedir? Çocuk ve çocuğa bakış Türkçe edebiyatta ne zaman ve nasıl değişmeye ve kötüleşmeye başlamıştır? Her ne kadar Birinci Dünya Savaşı'na girilmiş ve oldukça büyük yaralar alınmış olsa da cumhuriyetin kuruluş aşaması edebiyatın odağını daha milliyetçi bir perspektife çekmiştir. Bu yönüyle Osmanlı'da görülen edebiyatın çocuğu dönüştürme ve ilkelere uygun olarak eğitime amacı burada da cumhuriyet ilkelerine göre düzenlenerek benzer şekilde devam etmiştir. Yeni devletin düsturlarına uygun olarak “zeki, çalışkan, ülkeyi muasır medeniyetler seviyesine çıkaracak asil Türk ve Cumhuriyet çocuklarını” eğitmek büyük önem arz eden bir meseledir çünkü çocuklar yetişkinlerin aksine eski devletin köklerine sahip olmamış, işlenmemiş, yeniliğe açık, öğrenmeyi bekleyen cevherlerdir. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki edebi eserler de çoğunlukla bu cevheri işlemeye yönelik adımlar atmaya çalışır. Bundan dolayı da çocukların kötücüllüğünden bahseden eserlere daha az rastlanır. Örneğin Halide Edip savaş sonrası kaleme aldığı *Dağa Çıkan Kurt* (Adıvar, 2014) isimli eserinde yer alan çeşitli hikâyelerde çocuk karakterlere yer verir. Bu yer vermede çocuklar ideal çocuk görevini yerine getirmek için kurgulanmıştır. Bu çocuklar Kurtuluş Savaşı'nın ardından intikam ya da kinle hareket etmeyen, kötülükten uzak, masum ve akıllı çocuklardır. Çocukların gayeleri geride kalan savaşın yıkıntılarını onarmak amacıyla çalışmak ve ideal vatandaş olmaktır. (Ayar, 2017, s. 44)

Fakat bundan farklı ele alınan edebi yansımalar da yok değildir. Halide Edip'le aynı vakitlerde yazmış olan Reşat Nuri Güntekin ise eserlerinde çocuğun masum imajının dışına çıkan farklı bir bakış sunar ve çocukları “namussuz, gaddar ve canavar” olarak nitelendirir. Güntekin'in

romanlarındaki çocukluk algısını ve çocuk karakterleri inceleyen Fatma Taşçı bu konuyu şu şekilde ele alır:

Eserlerini incelediğimiz Reşat Nuri Güntekin, bakış açısını genellikle kahramanları vasıtasıyla vermiştir. Onun çocuklara bakışı, romanlarının tümüne yayılmış olmakla birlikte, kahramanları vasıtasıyla yaptığı tespitler çocuğa bakışını özetler gibidir. Çocuklar, kendileri gibi bakanlarına da rahmi olmayan, hasbetenillah kötülük yapmaktan zevk duyan küçük canavarlardır” (Güntekin, 2005, s. 5) “Çocuk, ne namussuz bir gaddardır” (Güntekin, 2005, s. 260). *Akşam Güneşi*’nde; “Çocuklar çok saf gözükürler... Fakat bilmezsiniz ne şeytandırlar” (Güntekin, *Akşam Güneşi*, 2005, s. 230) derken yazar, çocukların acımasızlığını, insanların ‘masumiyet’ sözcüğüyle tanımladıkları varlıkların bazen beklemediğimiz davranışlarla karşımıza çıkabileceğini yani görünenden farklı olabileceğini dile getirir. (Taşçı, 2007, s. 13)

Çocuğun İktidar Alanı Olarak Hayvana Şiddetinin Bazı Türkçe Hikâyelerdeki Örnekleri

Masum ya da ideal çocuk imajının çok daha fazla olduğu yadsınamaz bir gerçek olsa da gösterilen çeşitlilik anlamlıdır. Bu yüzden belli bir dönemde belli bir imajın olduğunu söylemek tam olarak kesin ve doğru değildir. Yine de çocuğun kötülüğünün ve şiddetinin edebiyattaki yansımada kesin olarak konuşabileceğimiz bir nokta vardır ki bu da çocuk şiddetinin güç ve iktidarla kurulan ilişkisidir. Şiddet ve zulüm doğası gereği bir hükmetmeyi beraberinde getirir. Bunlar işkence yapılan kişinin/canlının acısından zevk almaya dayanan bilinçli hareketlerdir. Şiddetin faili bu eylemin sonucunda kendini güçlü ve daha üst yetkide konumlandırır. Bu da şiddetin iktidarla bağlantısını açıkça gözler önüne serer, çünkü iktidar Gödelek’in de bahsettiği gibi bir tahakküm sürecidir:

İktidar öncelikle nesneleştirilen kişinin özgürlüğünün kısıtlanması, elinden alınması veya yadsınması ve bunun yanında özgürlüğün kısıtlanmasının veya tamamen yadsınmasının sürekli kılınmasını erekler. Dolayısıyla iktidar, iktidara sahip olanın iradesi ile diğerini tahakküm altına aldığı bir süreçtir. (Gödelek, 2005, s. 99)

Benzer şekilde toplumda en sık karşımıza çıkan şiddet örneklerinden biri olan kadına yönelik şiddetin de feminist teoride ele alınması ataerkinin sonucu olan erkek iktidarına dayalıdır. Toplumdaki eşitsizliklerden kaynaklanan hiyerarşik konumlandırmalar erkeğin kadın üzerinde tahakküm kurma amaçlı şiddet kullanımına dayanak oluşturur. Diğer tüm şiddet türleri ve eylemleri de bu şekilde ele alınabilir.

Çocuğun şiddetine bakabilmemiz için de önce çocuğun konumuna ve uyguladığı şiddetin hedefine bakmamız gerekir. Çocuğun toplumdaki konumu iktidar ve hakimiyet açısından bakıldığında aşağıdadır. Çocuk emir veren değil yetişkinlerin söz sahibi olduğu bir dünyada genellikle emir alan, komutları yerine getiren konumunda yer alır. Bu sebeple çocuğun şiddet uygulayıcı olması için kendinden daha güçsüz statüdeki bir nesnenin bulunması gerekir. Bu şiddetin hedefinde yer alan nesne ya kendinden yaş, fizik ya da ekonomik güç bakımından altta yer alan bir akranıdır ya da toplumsal sistemde insanın altında bulunduğu için çocuğun güç uygulamaktan çekinmeyeceği hayvanlardır. Çocuğun şiddet uygulayıcı olarak yer aldığı edebi eserlerde de çocuk şiddeti bu kendinden daha güçsüz nesnelere yer alır. Özellikle de hayvana yönelik zulümler çocuk şiddetinin vazgeçilmez bir unsurudur. Bu hayvanlar ise genellikle kedi, köpek, kuş gibi küçük, sık karşılaşılan ve genelde sahipsiz hayvanlardır.

Bu hayvanlara çocuklar tarafından uygulanan şiddet Türkçe hikâyede çeşitli şekillerde gözlemlenir. Bu hikâyelerden belki de en bilineni ve ilk akla geleni Ömer Seyfettin'in "İlk Cinayet" isimli hikâyesidir. (Ömer Seyfettin, İlk Cinayet, 2009) Anlatıcının otuz yıl önce bir anısını anlatmaya girişmesiyle başlayan hikâyede karakterin çocuk olduğu zamana gideriz. Bir vapur yolculuğunda kuş görmesi ve eline almasının ardından annesinin ve çevresinin "Onu sıkma!" uyarılarına karşın kuşu boğan çocuk karakterin yaşadıkları yetişkin hâlinin gözünden verilir. Bu, anlatı ve olay zamanı farkı hikâyede özellikle mühim bir amaca hizmet eder. Yetişkin karakterden dinlediğimiz çocukluk anısında dikkatimizi baştan sona çeken en önemli nokta yetişkinin duyduğu vicdan azabı farkıdır. Yazar bunu öykünün girişinde okura açıkça belli eder:

Ben daima ıstırap içinde yaşayan bir adamım! Bu azap adeta kendimi bildiğim anda başladı. Belki daha dört yaşında yaktım. Ondan sonra yaptığım değil, hatta düşündüğüm fenalıkların bile vicdanımda tutuşturduğu sonsuz cehennem azapları içinde hâlâ kıvranıyor. Beni üzen şeylerin hiçbirini unutmadım. Hatıram sanki yalnız üzüntü için yapılmış. (Ömer Seyfettin, İlk Cinayet, 2009, s. 86)

Oysaki öyküde bu yetişkin hâlinin duygu durumuna tezat olarak çocukluk hâli verilir. Çocuk yetişkinlerin ve yetişkin dünyasının öğütlerine, emirlerine ve yasaklarına uymayan, üstelik ahlak ve vicdandan da uzak bir varlık olarak resmedilir. Çocuk karakter, kuşu görmesinin ve avcuna almasının ardından hiçbir düşünceye ve nedene ihtiyaç duymaksızın ansızın kuşun boynunu sıkarak onu boğmaya başlar. O anki betimlemeleri şiddetin çocuğa verdiği hazzı apaçık gösterir:

Sonra beyaz kuşun uzanan ince boynunu yavaşça elimle tutuyorum. Bütün kuvvetimle sıkmaya başlıyorum. Kanatlarını açmak istiyor. Öteki elimle onları da tutuyorum. Mercan ayakları dizlerime batıyor. Sıkıyorum, sıkıyorum, sıkıyorum. Dişlerimi, kırılacak gibi, sıkıyorum, gık diyemiyorum. Sarı kenarlı gagacığı titreyerek açılıp kapanıyor. Pembe sivri dili dışarı çıkıyor. Yuvarlak gözleri evvelâ büyüyor. Sonra küçülüyor, sonra sönüyor... Birdenbire kasılmış ellerimi açıyorum. Beyaz kuşcağzın ölüsü «pat» diye düşüyor yere. (Ömer Seyfettin, İlk Cinayet, 2009, s. 89)

Bu çocuk karakterin şiddet eyleminin ardında yer alan tek neden bunu yapabiliyor olmasıdır. İktidar duygusunun, güç ve hakimiyetin verdiği hazdır. Bunu çocukla yetişkin dünyası arasındaki ilişki gözler önüne serer. Bu cinayet sırasında çocuğun karşısına ayıplayan bir yetişkin dünyası konulur. Hem olay anındaki yetişkin gözleri hem de kendi otuz yıl sonraki hâli bu cinayet karşısında ayıplama ve utanç yaşarken cinayet faili olan çocuk böyle bir duyguya kapılmaz. Çocuk yetişkinlerin boyunduruğu altındadır, onlara göre yaşayıp, onları dinlemek zorundadır fakat içindeki güç ve iktidar isteği buna karşı gelmeyi zaruri kılar. Önce annesinin ağzına alma ikazlarına rağmen sigara maşasını ağzına alarak ilk yasağı delen çocuk ardından daha da ileri gidip bunu kuşu öldürerek bir sonraki aşamaya taşır. Bu, yetişkin iktidarına karşı bir çeşit başkaldırıdır. Kendi egemenlik sahasını, iktidarını gösterebilme adımıdır; çünkü emir almaya zorlandığı bir toplumda iktidar alanını ancak kendinden daha aşağıda, daha savunmasız bir canlıya karşı oluşturabilir.

Şiddetin faili çocuklar elbette her hikâyede yetişkin ikazlarıyla ve yasaklamalarıyla karşılaşmazlar. Bunun tam tersini gördüğümüz örnekler de mevcuttur. Orhan Kemal'in *Ekmek Kavgası* isimli eserinin içinde yer alan "Köpek Yavrusu" hikâyesi de bu örneklerden biridir. (Kemal, 2012) Bu hikâyede yetişkin dünyasının ikazlarını ve yetişkin iktidarına başkaldırımı değil bilakis bu iktidarın şiddete desteğini görürüz. Öyküde yük arabası tarafından ezildiği için ayaklarını kaybeden bir sokak köpeğinin mahalle çocukları tarafından işkenceye maruz kaldığını

okuruz. Köpeğin ezilmiş kanlı etine sopayla basan çocuklar köpek her acıyla inlediğinde zafer çılgınlıkları atar. (Kemal, 2012, s. 19) Artık takati kalmadığı için bağırılmayı bırakınca da bu duruma sinirlenen çocuklar şiddetin dozunu artırarak hayvanın yaralarını ayaklarıyla ezmeye başlarlar.

Bu önemli ayrıntı şiddetin güç ve iktidardan beslendiğini göstermesi bakımından anlamlıdır, çünkü şiddet mağdurunun acısını göstermemesi failin hakimiyetini zedeleyen bir durumdur. Bunun yanında bahsettiğimiz yetişkin desteği de çocukların şiddetini artırır ve âdeta yasal bir zemin oluşturur; çünkü şiddetin failinin iktidarı başka bir iktidar sembolü tarafından desteklenmiştir. Köpeğin ve çocukların etrafında olayları izleyen “seyirci büyükler” onlara “aferin” nidalarıyla eşlik eder. Bu duruma tek karşı çıkan ise Hamal Mehmet Bey’dir. O, günah olduğunu söyleyerek çocukları durdurmaya çalışsa da ciddiye alınmaz ve etraftakilerin alayıyla birlikte taş yağmuruna tutulur. Bunun üzerine taş atan çocuğu tokatlayınca da polis tarafından gözaltına alınır, çünkü Hamal Mehmet Bey de tıpkı köpek yavrusu gibi bir güç iktidarına sahip değildir ve toplumun altındadır. Bu sebeple ne bir güç iktidarınca desteklenen şiddete ses çıkarmaya ne de şiddet faili olmaya hakkı bulunmaz. Her zamanki gibi bu örnekte de şiddet; iktidardan beslenir ve iktidarı besler. Zayıfa karşı gerçekleştirilen bir güç gösterisidir.

İktidar sorununa bazen de çocuğun yaşadığı çeşitli travmalar sebep olabilir. Dünyaca ünlü feminist ve hayvan hakları savunucusu Carol J. Adams *Ne Adam Ne Hayvan* isimli kitabında yer verdiği şiddet ve hayvan istismarı ilişkisinde hayvan istismarının genellikle aile içi istismardan ayrılmaz bir bütün olduğunu belirtir. Hayvanların çocuk travmasında önemli bir yer edindiğini ve özellikle çocuk istismarında sıkça hayvanlara yönelik şiddete de başvurulduğunu aktarır. (Adams, 2020, s. 278) Aile içinde ya da çevresinde hayvan istismarına ve şiddetine bizzat maruz bırakılan çocukların ileride kendilerinin de benzer davranışlar sergilediği görülebilir. Adams’ın Anna L. Ganley’den aktardığı gibi “Farklı dayak türlerinde de olduğu gibi evcil hayvanın öldürülmesi kontrol ve egemenliği sergilemek için yapılır.” (Ganley, 1985, s. 16’dan alıntılan Adams.) Aile içi hayvan şiddeti de çoğunlukla aile bireyinin çocuk üzerinde egemenlik kurmaya çalışırken yaptığı bir istismarın sonucudur. Bunun örneğini Mine Söğüt “Naz Neden Derine Gömmemiş Kediye” hikâyesinde başarılı bir şekilde verir.

Öykünün başında Naz her gece sokaklardan ölü kedileri toplayarak elinde kazma kürek yandaki arsaya gömen bir kız olarak anlatılır. Naz, komşularının yine mi kedi gömüyorsun sorusu üzerine her bir kedinin hikâyesini soranlara tek tek anlatmaya başlar:

Kedi, Fadik abla ... kocaman tekir bir kedi. Dün gece yine sarhoşun biri ayı gibi geçmiş sokaktan. Koca hayvanı pestile çevirmiş ... biliyorsun sabah pencereyi açınca ... tam evin önünde ... ölü tekir kediyle göz göze.” (Söğüt, 2015, s. 85)

Bunun ardından hikâye bir anda geriye dönüşle Naz’ın annesiyle olan geçmiş hikâyesine döner ve okur Naz’ın kedi travmasının ardında yatan nedenin annesinin istismarı olduğunu öğrenir. Annesi, Naz her yaramazlık yaptığında Naz’ın gözlerinin önünde bir kedi öldürerek bunun onun suçu olduğunu, yaramazlık yaptığı ve sözünü dinlemediği için kedinin öldüğünü söyler:

Bugün benim sözümü dinlemedin. Ben yokken dışarı çıktın dolaştın. Ben sana ne dedim? Sözümü dinlemezsen gardaki kedilerden biri ölecek demedim mi? Dedim. Ben dediğimi yapmaz mıyım? Yaparım. Bak bugün de bu sarı beyaz ölecek senin yüzünden. Hoşuna gidiyor mu bu? Ağlama cevap ver. Hoşuna gidiyor mu her yaramazlık yaptığında bir kedinin senin yüzünden bir kedinin senin yüzünden bir kedinin senin yüzünden ölmesi? Ağlama cevap ver? Anne

bir daha yaramazlık yapmayacağım de. Bu öldürdüğümüz son kedi olacak anne de ... (Sögüt, 2015, s. 87)

Bu, apaçık annenin kızına karşı sergilediği bir hakimiyet gösterisidir. Naz'ın annesi kızına sözünden ve iktidarından çıkarsa neler yapabileceğinin, ne kadar güçlü olduğunun göz dağı verir ve bu iktidarını diğer tüm hikâyelerde olduğu gibi yine şiddet üzerinden kurarak sağlar. Bu şiddet de Carol J. Adams'ın vurguladığı gibi aile içinde yaşanan ve çocuklarda travma yaratan hayvana yönelik şiddettir. Hikâyenin sonunda Naz'ın gömdüğü şeylerin sokaktan bulduğu ölü kediler olmadığı, kızın aslında bebekleri hastaneden çalarak öldürdüğü ve bu bebeklerin cesetlerini bahçeye gömdüğü anlaşılır. Bu maruz kaldığı hayvan şiddetinin kendini nasıl derinden etkilediğinin göstergesidir. Naz'ın travması sonucunda annesi öldükten sonra da ona benzer davranışlarda bulunması onun bu sağlıklı ve çarpık iktidardan kaçamadığını, kendisinin de benzer bir hakimiyet kurma anlayışını taşıyarak bu gücünü şiddetle sağlamaya çalıştığını gösterir. Annesi kedileri öldürürken buna karşı çıkamayan ve bunun kendi suçu olduğuna inandırılan Naz hayatının geri kalanında da bu suçu kendi elleriyle devam ettirecektir.

Sonuç

Verilen örneklerin ve incelemelerin sonucunda çocukluğun da tıpkı insanlığın geri kalanı gibi iyi ya da kötü çok çeşitli davranışlar sergileyebildiğini edebi eserler ışığında görürüz. İncelediğimiz örnekler bu davranış çeşitlerine yer veren eserlerden bazılarıdır. Bu eserlerin her birinin yazılış tarihi ve o tarihlerde var olan çocukluğa bakış farklıdır. Bundan dolayı da her bir eserde şiddet içeriği ve şiddetin uygulanış şekli farklılık gösterir. Fakat bu farklılıklar içinde değişmeyen bir durum vardır: Şiddetin kaynağı ve hedefi. Başka bir deyişle şiddet üzerinden gerçekleşen çocuk ve hayvan ilişkisi. Eserlerdeki örneklerden incelediğimiz hayvanların bu kötücül davranışlarda ana hedeflerden biri olmasının nedeni ise şiddetin doğası gereği gelen iktidarla, güçle ve hakimiyetle olan bağıdır. Yetişkinlerin, özellikle de eril yetişkinlerin, iktidar alanı çok daha geniş bir kitleye etki eder. Bundan dolayıdır ki bu öznelere şiddetlerinin kurbanlarını da bu iktidar alanının içinde yer alan geniş kitleler oluşturur. Örneğin bir patronun kendisinden daha aşağı bir hiyerarşide bulunan işçisine şiddet uyguladığına, bir işçinin eve gidince kendi karısına ve çocuklarına şiddet uyguladığına rastlarız. Çocukların ise daha sınırlı bir iktidara sahip olmaları şiddetlerinin hedef kitlesini daraltır ve çocukların genellikle toplumsal hiyerarşide daha üstün olduğu hayvanları hedef almasına neden olur. Sonuçta karşılıklı bir etkileşim olarak iktidarından güç alan çocuk aynı zamanda iktidarını bu hayvan zulmü üzerinden kurmaya çalışır.

Kaynakça

- Adams, C. J. (2020). *Ne Adam Ne Hayvan*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Adivar, H. E. (2014). *Dağa Çıkan Kurt*. İstanbul: Can Yayınları.
- Ariès, P. (1962). *Centuries of Childhood*. New York: Alfred A. Knopf.
- Ayar, P. A. (2017). "Dağa Çıkan Kurt'ta Savaş Çocukları ve Gerçeklik". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 29-45.
- Bademkiran, Ü. (2018). "Kötülük Kavramı ve Ece Ayhan'ın Eserlerine Kötülük Meselesi Bağlamında Bir Yaklaşım". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 281-308.
- Ganley, A. L. (1985). *Court-Madeted Counseling for men who Batter: A Three Day Workshop for Mental Health Professionals*. Washington, DC: Center for Women Policy Studies.

- Gödelek, K. (2005). "Güç ve İktidar İlişkisi Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet". *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 97-107.
- Güntekin, R. N. (2005). *Akşam Güneşi*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Güntekin, R. N. (2005). *Miskinler Tekkesi*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Gürbilek, N. (2016). *Kötü Çocuk Türk*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Orhan Kemal (2012). "Köpek Yavrusu". *Ekmek Kavgası* (s. 18-21). içinde İstanbul: Everest Yayınları.
- Ömer Seyfettin. (2005). *Primo Türk Çocuğu*. İstanbul: Timaş Çocuk.
- Ömer Seyfettin. (2009). "İlk Cinayet". *Bütün Hikayeleri* (s. 86-89). içinde Konya: Mola Kitap.
- Öztañ, G. G. (2011). *Türkiye'de Çocukluğun Politik İnşası*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Söğüt, M. (2015). "Naz Neden Derine Gömmemiş Kediye?", *Deli Kadın Hikayeleri* (s. 85-89). içinde İstanbul: YKY.
- Taşçı, F. (2007). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarındaki Karakterlerin Çocuğa Görelilikler Açısından Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Samsun.
- Tuckman, B. (1978). *A Distant Mirror*. New York: Alfred Knopf.